

Τεύχος 31 – Απρίλιος 2020

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

Ιδέες για μια Πράσινη Επανεκκίνηση της Κυπριακής Οικονομίας

Θεόδωρος Ζαχαριάδης*

1. Οικονομική αναθέρμανση: Πόσο αλλά και Πώς

Η πανδημία αφήνει σήμερα βαρύ αποτύπωμα στις κοινωνίες. Και ενώ η προσοχή των κυβερνήσεων είναι προφανώς στραμμένη στην υγειονομική αντιμετώπιση και την ανακούφιση των εργαζομένων και επιχειρήσεων που πλήττονται αυτή τη στιγμή, ξεκινούν οι συζητήσεις για την επόμενη μέρα. Ένα ερώτημα είναι πώς θα μπορέσει να εφαρμοστεί μια σταδιακή αποκατάσταση της καθημερινής λειτουργίας της κοινωνίας, ώστε να μειωθούν οι οικονομικές επιπτώσεις των πρόσφατων περιοριστικών μέτρων. Το δεύτερο ερώτημα είναι, με δεδομένο ότι οι κυβερνήσεις θα συνεχίσουν να ενισχύουν κάποιους τομείς της οικονομίας ή συγκεκριμένες επιχειρήσεις, πώς αυτό μπορεί να γίνει με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο.

Ήδη έχουν γίνει αρκετές εκτιμήσεις για την αναμενόμενη οικονομική ύφεση στην Κύπρο, που αναπόφευκτα διαφέρουν πολύ μεταξύ τους λόγω της μεγάλης αβεβαιότητας που επικρατεί. Όσο βαθύτερη η ύφεση, τόσο δυσκολότερη η κρατική βοήθεια για ανάκαμψη, αλλά και τόσο μεγαλύτερη θα είναι η ανάγκη για τέτοια βοήθεια. Εκτός όμως από το ποσοτικό σκέλος, έχει σημασία και το ποιοτικό: σε ποιους τομείς, με ποια κριτήρια και σε τι είδους επενδύσεις θα πρέπει να δοθεί στήριξη από το κράτος – προφανώς με τη βοήθεια και ευρωπαϊκών κονδυλίων. Επειδή οι πόροι θα είναι περιορισμένοι και δεν θα αρκούν για να στηριχθούν όλες οι δραστηριότητες, πρέπει να ξεκινήσουμε τη συζήτηση για τη στόχευση των κρατικών μέτρων αναθέρμανσης της οικονομίας.

ISSN 1986-1982

* Αναπληρωτής Καθηγητής, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Ακαδημαϊκός Σύμβουλος, Κέντρο Οικονομικών Ερευνών, Πανεπιστήμιο Κύπρου
Μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος
E-mail: t.zachariadis@cut.ac.cy

Σε αυτό το θέμα, η ευρωπαϊκή κατεύθυνση είναι σαφής. Την παρέχουν δύο πολύ πρόσφατα κείμενα πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: το προσχέδιο του Ευρωπαϊκού Νόμου για την Κλιματική Αλλαγή¹ και το νέο Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία². Τη στηρίζουν και οι αρχηγοί των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που σε σύνοδό τους στις 26 Μαρτίου δήλωσαν την ετοιμότητά τους να ξεκινήσουν την ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας «ενσωματώνοντας, μεταξύ άλλων, την πράσινη μετάβαση και τον ψηφιακό μετασχηματισμό»³. Αντίστοιχες δηλώσεις έχουν υπογράψει Υπουργοί Περιβάλλοντος από 13 ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων, εργατικών συνδικάτων, ευρωβουλευτών και μη κυβερνητικών οργανώσεων⁴.

Το ίδιο υποστηρίζουν και ανώτατοι αξιωματούχοι διεθνών οργανισμών: τόσο στον ανεπτυγμένο όσο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο, η οικονομική ανασυγκρότηση των κοινωνιών πρέπει να οδηγήσει στη μετάβαση σε οικονομίες με πολύ χαμηλότερο περιβαλλοντικό αποτύπωμα, αφενός γιατί έτσι μειώνονται οι κοινωνικές ανισότητες και αφετέρου γιατί αυξάνεται η ανθεκτικότητα των κοινωνιών απέναντι σε μελλοντικές φυσικές καταστροφές και επιδημίες. Άλλωστε, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής έχουν ήδη δημιουργήσει πολλά θύματα σε περιοχές του πλανήτη, και φαίνεται πως όλες οι χώρες θα βρεθούμε μπροστά σε σοβαρότερες συνέπειες τα επόμενα χρόνια. Η ατμοσφαιρική ρύπανση προκαλεί σοβαρό αριθμό θανάτων ακόμα και στην Κύπρο⁵, ενώ οι φυσικοί πόροι και πολλά οικοσυστήματα βρίσκονται επίσης σε κατάσταση κρίσης, καθώς έχουν ξεπεραστεί τα όρια των δυνατοτήτων του πλανήτη⁶.

Για να είναι όμως χρήσιμες, οι πιο πάνω γενικές αρχές πρέπει να εξειδικευτούν σε κάθε χώρα, ανάλογα με τις δυνατότητες και τις ανάγκες της. Γι' αυτό, παραθέτουμε εδώ προτάσεις που θα μπορούσαν να αποτελέσουν μέρος ενός συντεταγμένου προγράμματος αναθέρμανσης της κυπριακής οικονομίας, με οφέλη τόσο για την απασχόληση όσο και για το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής. Οι προτάσεις αυτές παρέχουν το γενικό καθοδηγητικό πλαίσιο και μερικά επιμέρους παραδείγματα. Για να συγκροτηθεί συγκεκριμένο πακέτων μέτρων προς υλοποίηση, απαιτείται οι κρατικοί φορείς να εξειδικεύσουν τα προτεινόμενα μέτρα, σε συνεννόηση με τους κοινωνικούς εταίρους – χωρίς όμως να χάνεται η κεντρική στρατηγική επιλογή της επικέντρωσης στην οικονομικά και περιβαλλοντικά βιώσιμη ανάπτυξη.

2. Ηλεκτρισμός

Ο στόχος για πλήρη απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα και μηδενισμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέχρι το 2050, που θα μετατραπεί σύντομα σε Νόμο της ΕΕ, δείχνει την κατεύθυνση στην οποία πρέπει να στραφούν οι επενδύσεις. Παλαιότερα, η συζήτηση επικεντρωνόταν κυρίως στις χορηγίες για εγκατάσταση συστημάτων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ). Τώρα που το κόστος αυτών των τεχνολογιών έχει μειωθεί πολύ, χρειάζεται ενίσχυση των υποδομών, ώστε η αποκεντρωμένη παραγωγή ηλεκτρισμού από ΑΠΕ να μπορεί να διεισδύσει σε πολύ μεγάλο ποσοστό και να ενταχθεί στο ηλεκτρικό δίκτυο με ασφάλεια και χαμηλό κόστος. Αυτό σημαίνει εκτεταμένες επενδύσεις στο δίκτυο διανομής ηλεκτρισμού, ώστε να μετατραπεί σε «έξυπνο δίκτυο» με αντίστοιχους μετρητές και διατάξεις. Η προώθηση της ηλεκτροκίνησης θα απαιτήσει επιπλέον επενδύσεις για χώρους γρήγορης φόρτισης οχημάτων, αλλά θα θέτει επιπλέον απαιτήσεις ως προς την ενσωμάτωση στο ηλεκτρικό δίκτυο. Και αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη.

¹ European Commission proposal for a regulation: [European Climate Law](#), Brussels, 4 March 2020.

² European Commission communication '[A new Circular Economy Action Plan For a cleaner and more competitive Europe](#)', Brussels, 11 March 2020.

³ [Κοινή δήλωση των μελών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 26 Μαρτίου 2020](#).

⁴ ["Green Recovery: Reboot and reboot our economies for a sustainable future"](#), 14 April 2020.

⁵ European Environment Agency, [Air quality in Europe – 2019 report](#), Copenhagen, 2019.

⁶ [Is Europe living within the limits of our planet?](#) European Environment Agency, Copenhagen, April 2020.

Μεγάλο μέρος των επενδύσεων αυτών θα πρέπει να είναι κρατικές, αλλά και ο ιδιωτικός τομέας θα παίζει ρόλο, με επενδύσεις ιδιωτών και με τη δραστηριοποίηση εταιρειών παροχής ενεργειακών υπηρεσιών. Ο τομέας αυτός θα χρειαστεί και επενδύσεις ψηφιακής τεχνολογίας και καινοτόμες ηλεκτρονικές και ενεργειακές υπηρεσίες. Η τεχνολογία, η αγορά και οι ευρωπαϊκές πολιτικές αποφάσεις δείχνουν προς αυτή την κατεύθυνση. Ένα πρόγραμμα οικονομικής αναθέρμανσης μπορεί να επιταχύνει τη μετάβαση σε ένα λειτουργικό ηλεκτρικό σύστημα με πολύ υψηλή συμμετοχή ΑΠΕ, με σαφώς θετικές επιπτώσεις στην απασχόληση.

3. Βιώσιμες μεταφορές

Οι ευρωπαϊκοί στόχοι για την κλιματική αλλαγή απαιτούν μεγάλο μετασχηματισμό στο σύστημα μεταφορών, με στόχο την αυξημένη χρήση δημόσιων μεταφορικών μέσων και – στο μέτρο του δυνατού – των πεζών και των ποδηλάτων. Επιπλέον, τα προβλήματα υγείας λόγω ατμοσφαιρικής ρύπανσης που οφείλεται στην οδική κυκλοφορία, αλλά και η καθημερινή εμπειρία κυκλοφοριακής συμφόρησης από τους κατοίκους των κυπριακών πόλεων πιστοποιεί ότι η κατάσταση πρέπει να αλλάξει. Η αντικατάσταση των αυτοκινήτων με ηλεκτρικά (που γίνονται φθηνότερα και πιο δημοφιλή) θα βοηθήσει, αλλά δεν επαρκεί για να λύσει το πρόβλημα.

Εδώ χρειάζονται μεγάλοι ύψους δημόσιες επενδύσεις σε λεωφορεία (σε κάποιον βαθμό έχουν ήδη ξεκινήσει) και πιθανώς και σε μέσα σταθερής τροχιάς. Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΔΕΚ), που υποβλήθηκε από την κυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιανουάριο του 2020, προβλέπει κατασκευή και λειτουργία τραμ στη Λευκωσία στα τέλη αυτής της δεκαετίας. Υπάρχει αμφιβολία ως προς τη δυνατότητα έγκαιρης υλοποίησης τέτοιων έργων, αν και είναι βέβαιο ότι μπορούν να διατεθούν σημαντικά ποσά από ευρωπαϊκά ταμεία για τον σκοπό αυτό. Τώρα όμως είναι η ώρα να ληφθούν σοβαρότερα υπόψη οι σχετικές μελέτες του Τμήματος Δημοσίων Έργων και να προχωρήσουν αυτά τα έργα. Η ανάλυση των επιπτώσεων του ΕΣΔΕΚ που διενεργήσαμε δείχνει ότι τα μέτρα που ενισχύουν τις βιώσιμες μεταφορές είναι πολλαπλώς ωφέλιμα: Μειώνουν πολύ το κόστος από τις εισαγωγές καυσίμων και – σε κάποιον βαθμό – αυτοκινήτων, βελτιώνουν την ατμοσφαιρική ρύπανση και την ηχορύπανση και συμβάλλουν αποφασιστικά στη μετάβαση σε οικονομία μηδενικών εκπομπών άνθρακα.

Αν συνυπολογιστούν όλα τα οικονομικά οφέλη από την προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας, οι υψηλές επενδύσεις που απαιτούνται αποδίδουν πολλαπλάσιο οικονομικό όφελος στην κοινωνία⁷. Επίσης μπορούν να αυξήσουν την απασχόληση, διότι οι επενδύσεις αυτές θα κινητοποιήσουν δραστηριότητες σε τομείς όπως οι κατασκευές και η παραγωγή και συντήρηση μηχανολογικού και ηλεκτρολογικού εξοπλισμού. Αυτοί οι τομείς βασίζονται σε αρκετό βαθμό σε εγχώριους προμηθευτές και εγχώριο εργατικό δυναμικό και παράγουν σημαντική προστιθέμενη αξία για κάθε επένδυση που γίνεται σε αυτούς. Επίσης, η ανάπτυξη αυτών των κλάδων μπορεί να απορροφήσει μειώσεις στην απασχόληση σε συναφείς κλάδους (π.χ. η εξάπλωση των ηλεκτρικών αυτοκινήτων θα μειώσει τις ανάγκες εργατικού δυναμικού στον τομέα της επισκευής και συντήρησης οχημάτων).

4. Εξοικονόμηση Ενέργειας

Είναι πλέον αποδεκτό ότι οι ενεργειακές αναβαθμίσεις σε κτίρια και η αντικατάσταση συσκευών και βιομηχανικού εξοπλισμού με νέες τεχνολογίες σε πολλές περιπτώσεις αποφέρουν γρήγορα καθαρά οφέλη στους επενδυτές. Ταυτόχρονα, τονώνουν την οικονομική δραστηριότητα εγχώριων επιχειρήσεων στους τομείς της μεταποίησης και των

⁷ Zachariadis T., Sotiriou C., Taliotis C., Karmellos M., Fylaktos N., Giannakis E. and Andreou S., [Comprehensive Impact Assessment of the Planned Policies and Measures of the National Energy and Climate Plan of Cyprus](#). Report to the European Commission, Nicosia, December 2019.

κατασκευών, οι οποίοι μπορούν να αυξήσουν αισθητά την απασχόληση. Μέχρι σήμερα έχουν εφαρμοστεί αρκετά σχέδια χορηγιών ή χρηματοδοτήσεων για αυτό τον σκοπό, με πολύ θετικά αλλά περιορισμένα αποτελέσματα. Πολλές επιχειρήσεις δυσχεραίνονται να βρουν εύκολη χρηματοδότηση. Μεταξύ άλλων προγραμμάτων, αυτή την περίοδο είναι ενεργό ένα χρηματοδοτικό σχέδιο (fund of funds) με συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, του Ευρωπαϊκού Ταμείου Στρατηγικών Επενδύσεων και εγχώριων τραπεζών. Επειδή πρόκειται για μηχανισμό δανειοδότησης, δεν είναι σαφές κατά πόσο μπορούν οι επιχειρήσεις να επωφεληθούν στον βαθμό που θα ήθελαν. Πιθανώς το σχέδιο να χρειάζεται ενίσχυση ή συμπλήρωση με άλλα, όπως το σχέδιο «Επιχειρώ για το Κλίμα» που θα αναφερθεί πιο κάτω. Σε κάθε περίπτωση, οι περισσότεροι τομείς της οικονομίας έχουν σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ενεργειακών αναβαθμίσεων, και οι πιο αποτελεσματικές από αυτές θα πρέπει να στηριχθούν.

5. Κυκλική Οικονομία

«Κυκλική» θεωρείται μια οικονομία που ελαχιστοποιεί την ανάγκη για πρώτες ύλες, σχεδιάζοντας προϊόντα που μπορούν να επισκευάζονται, να επαναχρησιμοποιούνται, να ανακυκλώνονται ή να μετατρέπονται σε άλλες χρήσιμες πρώτες ύλες. Οι προτεραιότητες της κυκλικής οικονομίας συμβάλλουν στην αποφυγή περαιτέρω επιπτώσεων στους φυσικούς πόρους του πλανήτη και διαχέονται σε όλο τον παραγωγικό ιστό, γιατί αφορούν την εξαγωγή πρώτων υλών, τις συσκευασίες των προϊόντων, τη διαχείριση των προϊόντων στο τέλος της ωφέλιμης ζωής τους, την αξιοποίηση των βιομηχανικών και οικιακών αποβλήτων και πολλά άλλα.

Η πολιτική της ΕΕ για την κυκλική οικονομία είναι φιλόδοξη και απαιτητική, αυτό όμως δημιουργεί πολύ μεγάλες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Οι ευκαιρίες αυτές δεν αφορούν μόνο τις ισχυρές βιομηχανικές χώρες, αλλά μπορούν να αξιοποιηθούν με τη δημιουργία καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών και στην Κύπρο. Τα μέτρα τόνωσης της οικονομίας πρέπει να λάβουν υπόψη τις ανάγκες των επιχειρήσεων και των τοπικών αρχών για εναρμόνιση με τις αρχές της κυκλικής οικονομίας, και να ενθαρρύνουν και τη βιομηχανική και ακαδημαϊκή έρευνα προς την κατεύθυνση αυτή. Στις επιχειρήσεις, να παρέχονται στοχευμένες χορηγίες ή και αυξημένες κρατικές εγγυήσεις μόνο για εκείνες που υποβάλλουν συγκεκριμένα σχέδια για αναδιοργάνωση στη βάση της κυκλικής οικονομίας (βλ. πιο κάτω). Στις τοπικές αρχές, να δίνονται οικονομικά αντικίνητρα για την ταφή απορριμμάτων, που θα μπορούν να υλοποιηθούν με τη βοήθεια προγραμμάτων τύπου «πληρώνω όσο πετώ» για τους δημότες, με αντίστοιχα κίνητρα επιβράβευσης.

6. Πράσινη Αξιολόγηση των Επενδύσεων

Από τα παραπάνω, προκύπτει η ανάγκη για αξιολόγηση των μέτρων αναθέρμανσης της οικονομίας υπό την οπτική των προτεραιοτήτων της κυκλικής οικονομίας και της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής. Αυτό συνδέεται στενά με την πρόσφατη ευρωπαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία για ταξινόμηση και αξιολόγηση των επενδύσεων στη βάση της συμβολής τους στη βιώσιμη ανάπτυξη⁸ και συνάδει με συμβουλές διεθνών οργανισμών⁹.

Στην Κύπρο, έχει ήδη εφαρμοστεί μια μεθοδολογία που μπορεί να αποτελέσει τη βάση για πράσινη αξιολόγηση. Πρόκειται για την πρωτοβουλία «[Επιχειρώ για το Κλίμα – Business4Climate](#)», που αναπτύχθηκε με συνεργασία ιδιωτικού τομέα, πανεπιστημίων και αρμόδιων κρατικών φορέων. Η πρωτοβουλία αποτέλεσε τη βάση για ένα νέο κυβερνητικό σχέδιο χορηγιών, που θα τεθεί σύντομα σε δημόσια διαβούλευση για να εφαρμοστεί την επόμενη τριετία. Σύμφωνα με αυτό, **οι επιχειρήσεις που υποβάλλουν σχέδιο δράσης για μείωση των εκπομπών τους μέχρι το 2030 θα**

⁸ [Taxonomy: Final report of the Technical Expert Group on Sustainable Finance](#), Brussels, March 2020.

⁹ Hallegatte S. and Hammer S., [Planning for the economic recovery from COVID-19: A sustainability checklist for policymakers](#). Commentary in World Bank's blog, 14 April 2020.

επιχορηγούνται για τις δράσεις μείωσης των εκπομπών ανάλογα με την ποσότητα εκπομπών που σκοπεύουν να μειώσουν. Το σχέδιο δράσης αξιολογείται και παρακολουθείται από επιστημονική ομάδα, ώστε να πιστοποιείται η περιβαλλοντική επίδοση κάθε επιχείρησης. Στο πλαίσιο των μέτρων αναθέρμανσης της οικονομίας, το σχέδιο μπορεί να επεκταθεί σε διάρκεια και προϋπολογισμό για να εφαρμοστεί σε όλες τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις της Κύπρου.

Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο μιας πράσινης φορολογικής μεταρρύθμισης, οι επιχειρήσεις με περιβαλλοντικό σχέδιο δράσης μπορούν να τύχουν φοροαπαλλαγών, που θα αντισταθμίζονται με έναν φόρο άνθρακα για να μην υπάρχουν επιπλέον απώλειες στα δημόσια έσοδα. «**Περιβαλλοντικό σχέδιο δράσης**» μπορεί να θεωρηθεί η συμμετοχή της επιχείρησης στο σχέδιο *Business4Climate* που προαναφέρθηκε, η απόκτηση του [Συστήματος Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου \(EMAS\)](#), ή άλλου αντίστοιχου αξιόπιστου συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης. Επειδή τα μέτρα που μπορούν να πάρουν οι επιχειρήσεις αφορούν συνήθως εξοικονόμηση ή χρήση πράσινης ενέργειας και ορθολογική διαχείριση αποβλήτων, μπορούν να τονώσουν τη ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες σε πολλούς τομείς της οικονομίας. Ακόμα και γεωργικές μονάδες, καθώς και έργα για την προστασία της φύσης, θα μπορούν να χρηματοδοτηθούν για πράσινες δράσεις. Οι επιδράσεις στην απασχόληση (σε πράσινες θέσεις εργασίας για ανθρώπινο δυναμικό διαφορετικών κλάδων και δεξιοτήτων) μπορεί να είναι ευεργετικές.

Οι παραπάνω μέθοδοι πράσινης αξιολόγησης των ιδιωτικών επενδύσεων μπορούν να εφαρμοστούν τόσο γενικευμένα, ώστε πλέον να **χρηματοδοτούνται μόνο επιχειρήσεις που έχουν υποβάλει περιβαλλοντικό σχέδιο δράσης, ή το κράτος να εγγυάται μεγαλύτερο ποσοστό του ύψους των δανείων για τις επιχειρήσεις αυτές.** Έχει ήδη διατυπωθεί η πρόταση να τροποποιηθούν οι κανόνες κρατικών ενισχύσεων στην ΕΕ (που προσωρινά έχουν ανασταλεί για την αντιμετώπιση της κρίσης), ώστε να δίνονται στο εξής ενισχύσεις ή και δάνεια μόνο με περιβαλλοντικές προϋποθέσεις¹⁰. Αντίστοιχη μεθοδολογία αξιολόγησης μπορεί να εφαρμοστεί και για τις δημόσιες επενδύσεις.

7. Συμπεράσματα

Η αναθέρμανση της οικονομίας, όποτε και με όποιον ρυθμό γίνει, θα χρειαστεί σημαντική χρηματοδότηση από εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους. Είναι προφανές ότι θα έχει προτεραιότητα η διασφάλιση ή και αύξηση της απασχόλησης. Αυτή η διασφάλιση όμως δεν πρέπει να γίνει με τις συνηθισμένες ως τώρα προσεγγίσεις. Είναι ευκαιρία αυτή η στήριξη να οδηγήσει σε πράσινες θέσεις εργασίας που θα ανταποκρίνονται στις μελλοντικές ανάγκες που σύντομα θα προκύψουν, ενθαρρύνοντας την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών που θα μειώνουν το περιβαλλοντικό αποτύπωμα της οικονομίας. Χρειάζονται γενναίες δημόσιες επενδύσεις στις υποδομές ηλεκτρισμού και μεταφορών, αλλά και στοχευμένη υποστήριξη – είτε με απευθείας χορηγίες είτε με αυξημένες κρατικές εγγυήσεις – μιας πληθώρας ιδιωτικών επενδύσεων που θα υπηρετούν τους στόχους για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και παραγωγική χρήση των φυσικών πόρων. Όλα τα παραπάνω μπορούν να δώσουν καλές δουλειές σε εργαζομένους διαφόρων δεξιοτήτων, και να αποφέρουν πολλαπλά οικονομικά και κοινωνικά οφέλη. Οι γενικές προτάσεις που αναφέρθηκαν σε αυτό το Σχόλιο μπορούν να εξειδικευτούν σε κατοπινό στάδιο, ώστε να υλοποιηθεί ένα συνεκτικό σχέδιο πράσινης οικονομικής ανασυγκρότησης. Με αυτό τον τρόπο θα επιταχυνθεί η προσαρμογή της κυπριακής οικονομίας στις αλλαγές που φέρνει η μετάβαση σε μια έντονα ψηφιακή, αλλά και περιβαλλοντικά πολύ πιο απαιτητική, εποχή.

¹⁰ Schoenmaker D., [A green recovery](#). Bruegel blog post, 6 April 2020.

Το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών (ΚΟΕ) του Πανεπιστημίου Κύπρου είναι ένας ανεξάρτητος, μη κερδοσκοπικός οργανισμός με στόχο την προαγωγή της επιστημονικής γνώσης στα οικονομικά, κυρίως σε θέματα που ενδιαφέρουν την Κύπρο.

Οι απόψεις που εκφράζονται στα 'Σχόλια Οικονομικής Πολιτικής' είναι των συγγραφέων μόνο. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή και η μετάδοση όλου ή μέρους του Σχολίου, με αναφορά στο παρόν άρθρο και τους συγγραφείς του.